

Campsentelles, 12
2009

CENTRE D'ESTUDIS SANTFOSTENCS
AMICS DE CABANYES

*Mariano
Romaní,
arquitecte*

MILES BROUGHTON¹

**El perquè del meu
interès pel Sr. Romaní**

La meva primera visita a Sant Fost va ser a finals d'estiu de 1956 per prometre'm amb la meva xicoteta catalana Roser Llenas, i conèixer la seva família. La primavera següent vaig tornar i ens vàrem casar a Barcelona el dia de Sant Jordi, patró de Catalunya i Anglaterra. La casa on la meva sogra passava els estius, al barri de Mas Carbassa, em recordava la Vil·la Capra de Palladio², al nord d'Itàlia. Com a jove arquitecte que era, vaig voler esbrinar-ne més coses. Això no era pas fàcil, però a poc a poc amb els anys vaig trobar resposta a les meves preguntes.

Els pares de la meva dona van arribar per primer cop a Sant Fost com a estiuejants a mitjans 1920, quan van llogar una de les tres petites torres adossades a tocar de

(1) Traduït de l'anglès per Ferran Pérez.

(2) Andrea Palladio (Pàdua, 1508-Vicenza, 1580). Nom amb què és conegut Andrea di Pietro della Gondola, arquitecte i teòric de l'art italià. A Vicenza hi féu nombrosos palaus i vil·les, entre les quals la Capra, coneguda com La Rotonda (1550-52), on mostra el seu concepte de la vil·la clàssica de planta central. (Nota del traductor)

mas Carbassa. L'hivern de 1927 van ordenar al jove arquitecte Mariano Romani i Rius, que havia construït altres cases a Sant Fost, que preparés els plànols per a una torre no adossada que hauria de ser construïda en un petita finca que estava urbanitzant el doctor Alfonso Mauri, el propietari. La casa hauria de ser habitada durant l'any i no tan sols a l'estiu i havia de ser una sòlida construcció, amb calefacció central de carbó. Els plànols de l'arquitecte estan datats al desembre de 1928.

El constructor va ser el Sr. Gassó de Mollet i les obres van començar la primavera de 1929. La família es va mudar a la casa l'agost de 1930. Els jardins van ser dissenyats per un ajudant de Jean Claude Nicolas Forestier, qui al mateix temps estava treballant en el traçat i l'ajardinament de l'Exposició Universal a Montjuïc el 1929. Romani, que havia participat prèviament en algun projecte per a l'Exposició, hauria recomanat aquest jardiner.

Abans que la casa fos acabada, els pares de la meva dona van tenir un accident de cotxe greu, però afortunadament en van sobreviure amb només ferides lleus, i en senyal d'agraïment van decidir anomenar la torre Casal Sant Cristòfor³; una estàtua d'aquest sant encara es pot veure a sobre de la porta d'entrada.

Primeres dades biogràfiques

Mariano Romani i Rius va néixer el 23 de gener del 1900 al districte de Sant Gervasi de Barcelona. En aquella època els seus pares vivien al carrer Sant Josep número 6 baixos, el qual era a prop del carrer Balma, però no es troba actualment als plànols de carrers. Essent un nen va viure a Cuba on el seu pare va obrir una fàbrica de fer botons. Però el negoci va fer fallida i, havent perdut els diners, es va veure obligat a tornar a Barcelona, on va tenir la sort d'aconseguir una plaça a la Caixa supervisant l'aprovació d'hipoteques.

(3) Sant Cristòfor és el patró protector dels automobilistes. (Nota del traductor)

MINISTERIO DE INSTRUCCIÓN PÚBLICA Y BELLAS ARTES

DISTRITO UNIVERSITARIO DE BARCELONA

INSTITUTO GENERAL Y TÉCNICO DE BARCELONA

REGISTRO DE IDENTIDAD ESCOLAR

Romani y Rius, D. Mariano
 hijo de D. Juan y de D. Isabel que nació el día 29
 de Enero de 1887 en Barceña provincia de el
 ingresó en 23 de Septiembre de 1899 con nota de aprobado

Mariano Romani Rius
 FIRMA DEL ALUMNO

PERIODO DEL BACHILLERATO

Librería Universitaria, Halmes, 17

ASIGNATURAS	CURSO	INSTITUTO DONDE		NOTAS EN LOS EXÁMENES		OBSERVACIONES
		SE MATRICULÓ	SE EXAMINÓ	ORDINARIOS	EXTRAORDINARIOS	
Lengua castellana	1899-11		<i>Notas</i>	<i>Aprobado</i>	<i>Aprobado</i>	<i>Libre</i>
Geografía general y de Europa	10			<i>Estable</i>	<i>Estable</i>	
Nociones de Aritmética y Geometría	1907-10				<i>Estable</i>	
Caligrafía	1910-11				<i>Aprobado</i>	
Lengua latina, primero	1911-12				<i>Estable</i>	
Geografía especial de España	11			<i>Estable</i>		
Aritmética	11			<i>Aprobado</i>		
Gimnasia, primero	11				<i>Notas</i>	
Lengua latina, segundo	1912-13			<i>Aprobado</i>		
Francés, primero	11			<i>Aprobado</i>		
Historia de España	11			<i>Estable</i>		
Geometría	11			<i>Aprobado</i>		
Gimnasia, segundo	11			<i>Aprobado</i>		
Preceptiva literaria y composición	1913-14			<i>Estable</i>		<i>Oficial</i>
Francés, segundo	11			<i>Aprobado</i>		
Historia Universal	11			<i>Estable</i>		
Algebra y Trigonometría	11			<i>Estable</i>		
Dibujo, primero	11			<i>Estable</i>		
Psicología y Lógica	1914-15			<i>Aprobado</i>		
Historia gen. de la Literatura	11			<i>sin examen</i>		
Física	11			<i>Estable</i>		
Fisiología e Higiene	11			<i>Aprobado</i>		
Dibujo, segundo	11			<i>Estable</i>		
Ética y Rudimentos de Derecho	1915-16					<i>Jose de...</i>
Historia Natural	11					
Agricultura y Técnica agrícola	11					
Química general	11					

REAL DECRETO DE 23 DE OCTUBRE DE 1914.

REAL ORDEN DE 8 DE FEBRERO DE 1914.

Expedient acadèmic de Mariano Romani, corresponent als estudis de batxillerat.

A la seva arribada a Barcelona el jove Mariano deuria quedar molt impressionat pels nombrosos i meravellosos edificis nous i com vivia al carrer Bruc, número 47, al costat de la Gran Via, va créixer al cor de la ciutat en un moment de gran frenesí d'activitat constructiva. Allà, a la porta de casa seva, tenia les obres mestres dels excepcionals arquitectes

Retrat de Mariano Romani de jove, un cop acabada la carrera.

modernistes catalans Antoni Gaudí i Cornet, Lluís Domènech i Montaner i Josep Puig i Cadafalch: la Casa Milà (1905-1910), el Palau de la Música (1905-1908) i la Casa de les Punxes (1903-1905). Eren edificis per delectar i inspirar qualsevol nen, encara més a un que pertanyia a una família amb una llarga tradició de diverses generacions participant en el projecte i construcció d'edificis.

Els Romaní en la seva branca paterna procedeixen originàriament de la vila de Capellades, a la comarca de l'Anoia, on des de molt antic i durant molts anys havien estat mestres d'obres. Més recentment, per la banda de la seva mare, el seu avi Magí Rius i Mulet va treballar com a arquitecte a Barcelona durant la segona meitat de 1800, però va morir abans que Mariano hagués nascut.

Portava l'arquitectura, amb tota seguretat, a la sang i des de molt jove la seva educació va ser clarament orientada a preparar-lo per a aquesta professió. Durant set anys, des del setembre de 1909, va estudiar a l'Institut General y Técnico de Barcelona i al setembre de 1916 va estar matriculat dos anys en un curs per aconseguir l'ingrés a l'Escola Superior d'Arquitectura.

L'imponent edifici neoromànic de la Universitat de Barcelona, que ocupava dues mançanes de l'Eixample delimitades per la Gran Via, Aribau, Diputació i Balmes, va ser construït entre 1868 i 1872 segons el projecte d'Elies Rogent, qui va esdevenir el primer director de la recentment fundada escola d'arquitectura el 1875. Aquesta estava situada al pis superior del nou edifici, i va ser aquí on Romaní va passar els seus anys d'estudiant, a molt poca distància de la seva casa al carrer Bruc. Al llarg dels vuit anys llargs d'universitat va demostrar ser un dels estudiants més seriosos i capacitats. Finalment, pel juliol de 1924, es va reunir amb els companys d'estudis en un banquet per celebrar la finalització amb èxit dels seus estudis.

Romaní va sol·licitar el seu títol professional amb una carta datada el 31 de desembre de 1924, en la qual va adjuntar els formularis necessaris i una quota d'inscripció sorprenentement gran. La sol·licitud va ser

aprovada sense retard, probablement el gener de 1925. Un mes més tard es va unir a un company d'estudis, Jaume Santoma, per participar en el concurs per al projecte del Palau Nacional, que havia de ser l'emblema central de l'Exposició Universal de Barcelona del 1929. Romaní i el seu amic eren, probablement, els arquitectes més joves i van ser guardonats amb un meritori segon premi dotat amb 15.000 pessetes. El seu edifici monumental sembla essencialment no gaire diferent del projecte guanyador, obra d'Enric Catà i Eugenio Pedro Cendoya, en col·laboració amb Pere Domènech.

Comença el contacte amb Sant Fost

La posterior exposició dels seus excel·lents dibuixos per al concurs va donar a conèixer al públic el nom d'aquest jove arquitecte amb talent, i aviat va començar a rebre encàrrecs, principalment per a torres on les pròsperes famílies de classe mitjana de Barcelona passarien els seus mesos d'estiu, lluny de la calor de la ciutat.

Sant Fost era un lloc privilegiat, encara conservava intacte el seu caràcter rural i tenia un accés fàcil per ferrocarril i per carretera. La gran zona sense urbanitzar del Prat d'en Jeroni, adjacent a la carretera de La Roca amb els seus grans pins, seria edificada amb cases a partir de 1926, la majoria dissenyades per Romaní. En elles els elements bàsics tradicionals són fàcilment identificables: teulades romanes amb ràfecs sortints, sense canalons, i sovint amb terracota o urnes de ceràmica vidrada o coronaments; parets blanques; cantonades exteriors de pedra o ciment, arcs de mig punt, sovint en agrupacions a les portes i a les obertures de les finestres; sòcols de pedra o ciment; de manera freqüent tenen una torreta quadrada o mirador amb teulada piramidal; la balconada ocasional, *loggia* o pèrgola.

En els seus primers treballs dels anys 1920 i 1930 Romaní s'identificava amb el moviment noucentista, els seguidors del qual van intentar desenvolupar un estil regional que combinava la tradició rural catalana amb, ocasionalment, elements clàssics mediterranis o del Barroc, com

Torre de la família Sopena, a l'avinguda Monturiol de Sant Fost, obra de Mariano Romaní.

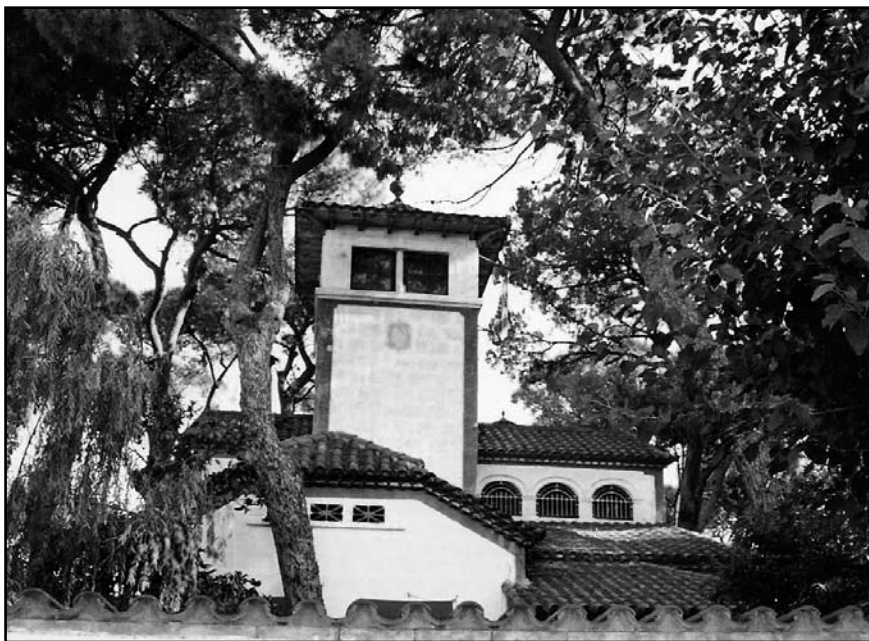
va fer l'arquitecte de Girona Rafael Massó des de 1923 fins a la seva mort el 1935.

L'Arxiu Municipal de Sant Fost té dues caixes que contenen dibuixos i detalls de cases i altres edificis; tot i que només abasten el període entre 1926 i 1935, ens donen alguna pista de l'envergadura del treball de Romaní durant aquell temps. De la mateixa manera que preparava dibuixos més detallats per a les cases més grans, va produir croquis molt bàsics per a d'altres més senzilles i sense pretensions, algunes de les quals deuen existir avui dia. En total, Romaní va ser responsable de 43 d'aquests plànols, i de ben segur que els documents de l'arxiu que ens han arribat estan incomplets i deuria haver estat implicat en molts més projectes els documents dels quals han estat destruïts o perduts.

La família Llenas a l'entrada al Casal Sant Cristòfor, amb veïns i amics, entre ells Mossèn Salvador Pibernat, 1930.

Dels projectes de Romaní, 13 eren a Can Calet, 20 a altres parts de Sant Fost i 9 a La Llagosta. Les cases més grans eren totes a la carretera de La Roca-Sant Adrià o molt a prop. Algunes torres de la mateixa època que es troben a Martorelles també són clarament de Romaní. Els més importants dels seus projectes de torres que podem trobar a l'Arxiu van ser edificats a la carretera de la Roca (ara avinguda Emili Monturiol) o al carrer Sant Jeroni. A la carretera de la Roca els clients eren Salvador Mas (1928), José Pibet (octubre de 1929), Juan Serrallach (octubre de 1929) i al carrer Sant Jeroni eren Ramon Mor (1927), José Llop (gener de 1928), José Pibet (octubre de 1930), José Pibet (octubre de 1933) i Pere Estivill (el maig de 1933).

Torre situada al final de l'avinguda Monturiol i començament de la carretera de la Roca, obra també de Romaní.

En reconeixement del llegat de magnífiques cases deixades en aquesta part del poble, Sant Fost ha honrat la seva memòria donant el seu nom al carrer Romaní, un camí proper. Una altra de les torres més grans de Romaní d'aquesta època es troba al final del carrer de Barcelona, entre la fàbrica Derbi i el riu. La seva ubicació original, agradable i tranquil·la, fins fa no gaire atesa pel soroll constant del trànsit i del desenvolupament industrial, ara roman dempeus aïllada i trista, meditant sobre la seva antiga glòria.

Un dels primers encàrrecs de Romaní va venir de Ramon Sopena i López, fundador i propietari de l'editorial de Barcelona amb aquest nom. El senyor Sopena, qui patia d'asma, va escollir un lloc boscós de Sant Fost com a emplaçament per a construir la seva residència d'estiu, beneïda amb l'aire fresc i net per alleujar la seva malaltia. El jove archi-

Torre Montserrat, encarregada per la família Serrallach a M. Romaní, situada a l'avinguda Monturiol.

tecte aviat es va fer amic íntim de Sopena i el 1929 es va casar amb la seva filla Carmen. Després del seu matrimoni, Romaní va passar els seus estius a la casa familiar dels Sopena a la carretera de la Roca. Després de la mort del pare de Carmen el 1932, van viure amb la seva sogra Vicenta, i després que aquesta morís el 1943, van seguir gaudint de molts més estius feliços a Sant Fost amb els seus nens.

Un altre estiuejant a Sant Fost era **Josep Goday i Casals**. Com a arquitecte municipal de Barcelona el recorden sobretot per l'excel·lent grup d'escoles construït entre 1917 i 1923. Deuria conèixer Sant Fost el 1920, quan va dirigir la restauració de La Marinette situada a la banda est de la carretera de la Roca, al costat de la riera Sunyé. Va viure enfront de La Marinette, i es va forjar una bona amistat entre els dos arquitectes, que duraria fins a la mort de Goday el 1936. No se sap si van treballar

plegats en algun projecte, però el jove Romaní deuria haver tingut converses sobre els seus projectes amb el vell Goday, que sens dubte li va donar el seu estímul i consell.

El lligam inicial de Romaní amb Sant Fost es va afermar arran del seu nomenament com a arquitecte municipal del poble, probablement entre 1925 i 1926. Des del principi, en aquesta tasca va demostrar no tan sols ser un arquitecte imaginatiu, sinó també un administrador responsable i competent. L'Arxiu Municipal conté un document escrit a màquina del maig de 1929 adreçat a l'Ajuntament amb un informe de Romaní sobre ofertes i estimacions de despeses per a solucionar problemes de drenatge del camí de la petita urbanització del Mas Carbassa del doctor Mauri. Aquesta capacitat administrativa li va ser reconeguda quan també va esdevenir arquitecte dels ajuntaments veïns de Martorelles i Santa Perpètua. Va continuar servint com a arquitecte als tres municipis fins a la seva mort quaranta anys més tard.

Un altre dels dibuixos de l'arxiu Romaní datat l'abril de 1930 mostra la planta, les seccions i alçats de la torre d'una sola planta construïda en un senzill estil noucentista rural per a José Broch en el que ara és el carrer Pau Claris, al barri de Mas Carbassa.

Casa de la Vila o Ajuntament de Sant Fost

En la seva condició d'arquitecte municipal de Sant Fost, Romaní va ser responsable del projecte de l'Ajuntament i de les dues aules contigües de les Escoles Nacionals per a nois i noies. La forma bàsica de l'edifici de l'Ajuntament o Casa de la Vila és simètrica sobre un eix central, l'element central més dominant entre ales en angle. La planta en forma de U, que és similar a l'Escola del Mar de Goday (construïda entre 1921-22 sobre la riba de la Barceloneta i destruïda pels bombardeigs en 1938), està pensada per adaptar la seva ubicació al terreny corbat i ascendent. La simplicitat solemne d'aquest edifici baix i ben proporcionat, sense pretensions, és del tot satisfactòria.

Casa de la Vila o Ajuntament de Sant Fost.

Amb un examen de més a prop es posen de manifest les subtileses més senzilles del disseny. L'ull és dibuixat a la secció central per un sostre barroc partit amb urnes de flanqueig, pel seu balcó de primera planta molt ample, i les tres obertures altes de les portes als nivells de planta baixa i primera planta. Les ales tenen a cada costat tot de pilastres de poca alçada que formen sortints en els quals estan emmarcades una o un parell de finestres verticals, donant un aspecte de disciplinada unitat, accentuada per la filera de contínua del primer pis, l'àmplia balconada i la línia horitzontal contínua del ràfec i la teulada dominant de teules fosques. Afortunadament vist des de fora fa més bon efecte del que feia quan va ser construït. L'interior tristement ha sofert una millora recent, sens dubte funcional, però no pas estètica. L'atractiu edifici s'assenta còmodament sobre el seu emplaçament, tallat en el pendent, separat del camí per l'àmplia i original Placa de la Vila de sorra, plantada amb

castanyers ombrívols i tancada per un mur divisor de pilars obra també de Romaní. El contractista era Pere Serra Baró de Martorelles de Baix (Can Calet) i la despesa final de l'obra va ser de 105.606 pessetes. El nou edifici va ser inaugurat el 26 d'agost de 1933 per Francesc Macià, president de la Generalitat de Catalunya.

Tres anys més tard, el juliol de 1936, les grans esperances i l'optimisme d'aquell dia de la visita del president Macià es van acabar bruscament. Van haver-hi grans canvis i dificultats, però en la mesura del possible la vida va continuar com sempre. Pel que fa a Romaní, no va ser cap excepció i durant els dos primers anys de la guerra va seguir amb el seu treball com abans.

Obra diversa a Martorelles, Parets i Barcelona abans i durant la Guerra Civil

Hi ha proves evidents que Romaní també va treballar a Martorelles, on el terreny de la cantonada del carrer de Catalunya amb el carrer de la Costa va ser urbanitzat aproximadament vers 1930 amb tres de les seves cases: la primera a la cantonada, de dos pisos; la del mig petita i d'una sola planta; la tercera, la més gran amb una típica torreta per aprofitar millor la vista. Finalment, a la partió de Martorelles per sobre de la carretera de la Roca, hi ha una considerable torre amb una altra torreta prominent, els trets estilístics de la qual apunten a Romaní.

Més tard va esdevenir l'arquitecte de Caixa de Ahorros y Monte de Pietat de Barcelona y de la Sociedad de Seguros Mutuos contra Incendios. També va jugar un paper important en la direcció tècnica de la Sociedad Fomento de Obras y Construcciones.

Cinc anys abans de la construcció de Casa de la Vila de Sant Fost, l'estiu de 1928, havia acabat l'Escola Nacional de Parets del Vallès, d'una sola planta senzilla i elegant amb parets blanques, teulades sòlides i finestres rodones en forma d'arc. Des del 1963 l'escola ha portat el nom de Lluís Piquer, un antic professor que va ser brutalment afusellat al principi de la Guerra Civil. El 2007 es va fer una important ampliació de l'escola,

però el pòrtic d'entrada i una part adjacent de l'edifici original van ser conservats, feliçment empeltats sobre les noves ampliacions.

Els arxius que sobreviuen guardats a la biblioteca del Col·legi d'Arquitectes de Catalunya (conegut durant la guerra com el Sindicat d'Arquitectes de Catalunya) ens ofereixen detalls d'alguns dels seus projectes aprovats en aquell temps:

- 1936** Dues cases propietat de Francisco Ibáñez, c/ Adolf Blanch, 13-15, Barcelona.
- 1936** CENU. Edifici adaptat per a escola al c/ Fernández Duró, 14; c/. Jocs Florals, Barcelona.
- 1937** Visat. Certificació referent a una casa al c/ Villarroel, 161, Barcelona.
- 1937-1938** Visat. Obres al magatzem annex a l'exconvent dels Salesians de Sarrià, Barcelona (en col·laboració amb els arquitectes José Ros Vila i Emilia Bofill).
- 1938** Visat. Construcció d'un refugi als c/ Lope de Vega, c/ Mallorca, Barcelona.
- 1938** Visat al projecte de construcció d'una casa per a Emili Rebull, Sant Fost de Campsentelles.
- 1938** Visat al projecte d'una casa per a Joana Niubó. Sant Fost de Campsentelles.

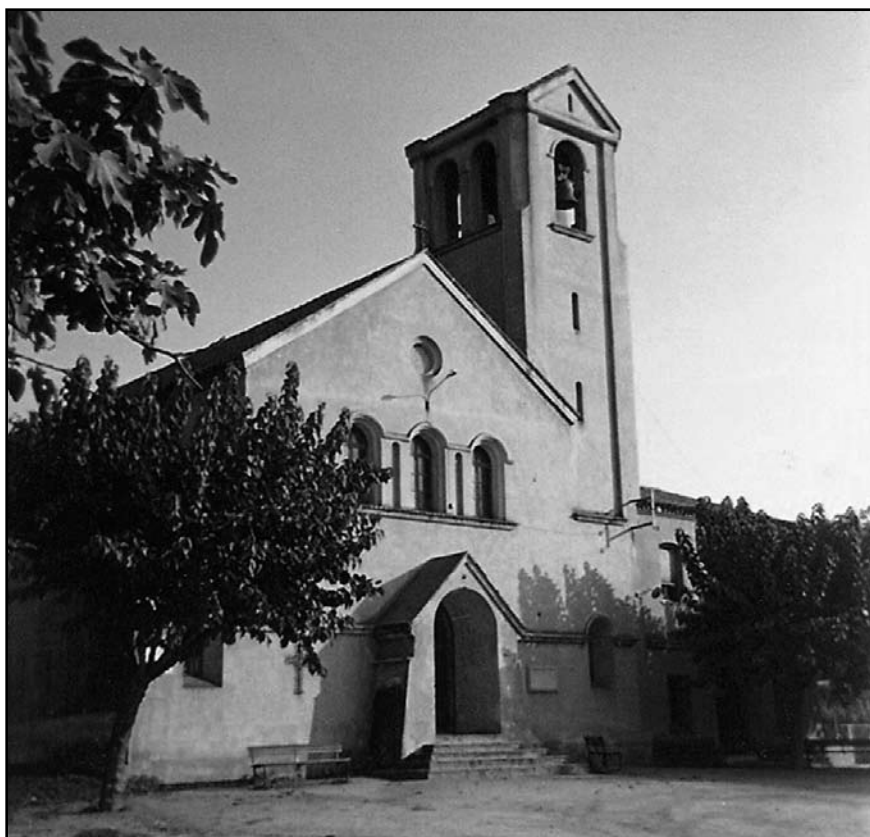
Uns anys abans de la guerra havia projectat una gran làpida de marbre per commemorar la visita el 1886 de Sant Joan Bosco, fundador de l'orde dels Salesians, a l'església de Nostra Senyora de la Mercè. El reportatge de la cerimònia a *La Vanguardia* del 4 de març de 1932 es refereix a Romaní com "el joven y reputado arquitecto". La làpida ha sobreviscut intacta. Potser va ser en reconeixement a aquest petit projecte que aleshores se li va encarregar la restauració de la gran rossassa oval d'aquesta església que havia estat greument malmesa a la Guerra Civil.

Avatars de Mariano Romaní durant la Guerra Civil

Com hem vist abans, durant els dos primers anys de la Guerra, Romaní va continuar exercint la seva professió signant diversos projectes a Barcelona i Sant Fost, però el 1938 va ser reclutat per l'Exèrcit republicà. Un any abans, el 1937, la seva esposa Carmen i els seus nens s'havien refugiat a França, i més tard es van traslladar a la Biscaia en poder dels nacionals, on van viure fins al final de la guerra a prop de Bilbao, a la petita ciutat d'Algorta. Romaní va prestar el seu servei militar al front, on els seus coneixements tècnics i habilitats organitzatives van ser emprades en el disseny de fortificacions i d'altres instal·lacions militars. Finalment, quan la resistència republicana es va ensorrar, Romaní es va unir a la lenta retirada de l'exèrcit derrotat cap a França, on va ingressar al camp de concentració d'Argelès, situat a la costa propera a la frontera. Deixant Argelès va fer el camí de tornada cap a Espanya per a finalment ser detingut i empresonat al tristament famós camp de concentració nacionalista de Burgos, on va sofrir enormement per les malalties i la pobra alimentació. Finalment va ser alliberat per la intervenció d'uns amics de Madrid i quan va tornar a Barcelona era un home molt malalt, tan prim i canviat que amb prou feines el van reconèixer i amb problemes digestius dels quals patiria la resta de la seva vida. De tornada a Barcelona, doncs, al seu pis del carrer Balmes número 211, es va reunir amb la seva esposa i la seva família després de dos anys traumàtics. Amb determinació notable i coratge aviat va tornar a la feina a la seva oficina del carrer Pelai.

Església nova de Sant Fost

El final de la guerra va veure la restauració immediata del tradicional nom del sant al poble de Sant Fost (després de l'efímer Alba del Vallès) i també el seu lloc de culte; el seu precedessor ancestral, consagrat el 1141, havia estat enderrocat el juliol de 1936. Era natural que demanessin a Romaní projectar la nova església, que havia de ser construïda en un lloc més cèntric del poble que l'antic barri de Sant Pere. Menys

Església de Sant Fost, tal com era el 1970.

d'un any després de la seva tornada de Burgos, l'abril de 1940, la primera pedra de la nova església va ser col·locada i beneïda. Les obres de l'edifici, incloent-hi la rectoria contigua, van ser acabades en la seva major part l'agost de 1945.

L'església dedicada a Sant Fost, patró del poble, ambiciosament gran per a un poble de tan sols 800 persones, té la forma d'una basílica paleocristiana, usant materials més fàcils d'aconseguir en aquells anys d'escassetats pròpies de la postguerra: fusta, maons i rajoles, pedra

natural, sorra i ciment. La nau de sis creuers d'arcs semicirculars sobre pilars prims de maó amb capitells senzills de pedra, és de dos escaires en el pla. El sostre són fustes emmarcades amb entramats sobre la nau més alta i bigues descobertes als passadissos dels costats. L'arc del presbiteri és semicircular, igual que el pla del presbiteri i el seu sostre de volta. L'interior està enguixat, pintat de blanc, de manera que dóna la llum natural adient malgrat les finestres petites. Les finestres de la part superior, una altra vegada amb capçals semicirculars, una a sobre de cadascun dels pilars, il·luminen la nau. Els passadissos tenen finestres circulars, una a cada creuer, enfront dels arcs de la nau. El presbiteri té un anell de finestres arrodonides a la part superior, a la base corba del sostre de volta. L'efecte global és d'elegància plena de gràcia i assossegada harmonia així com d'una dignitat proporcionada. A l'exterior el robust campanar és usat per separar visualment l'església de la rectoria. L'atri, tanmateix, és un afegitó a l'església inaugurat el juliol de 1978, obra de l'arquitecte Josep Maria Delaus i Milà.

Església de Santa Maria del Taulat (Barcelona)

Com l'església de Sant Fost era a prop del seu acabament, Romaní ja treballava sobre els plànols d'una altra que havia de ser aixecada al Poble Nou de Barcelona. La vella Santa Maria del Taulat, juntament amb altres esglésies locals, havien estat destruïdes al principi de la Guerra civil. La nova església, la rectoria i les escoles parroquials havien d'ocupar el seu emplaçament original a la unió dels carrers Marià Aguiló i Pujades. De fora, l'església té un aspecte apropiadament urbà, amb una dignitat sense pretensions, tot té un ben endreçat toc de lleugera i seriosa seguretat. Les superfícies de la paret són senzilles i les finestres suament neoromàniques. Les dues façanes principals del carrer es troben en l'alt i elegant campanar, que està coronat per una bonica cúpula de columnes primes. El campanar, que contrasta bé amb la massa sòlida de l'església, està intel·ligentment col·locat per a ser vist como un punt de referència des de diverses direccions.

A l'atri de l'església s'hi entra pel carrer Pujades: a una banda hi ha el baptisteri, a l'altra un accés que porta a les escales del campanar. Només quan un passa per l'àmplia nau s'adona de l'envergadura de l'església, de 28 metres de longitud, ben bé 18 metres d'amplada i 10,55 metres d'alçada, i seients per a més de 1.300 persones. Més enllà, l'ampli cor té espai per a uns altres 300. La petita capella del Santíssim Sagrament és al costat de l'Evangeli de l'altar major i al costat de l'Epístola hi ha la sagristia. Una completa explicació dels trets interns pot ser trobada a *La Vanguardia* del 21 de març de 1950. Les obres es van iniciar el 1945 i van ser finalitzades el 1950. El cost total incloent-hi la rectoria i les escoles va ser de 4.000.000 de pessetes i el contractista va ser Joaquim Batlle, del Poble Nou. *La Vanguardia* va elogiar calorosament tant l'església com l'arquitecte en referir-se a “*un templo notable por su belleza y proporciones*” i “*Esta bella realizacion arquitectónica llevada a cabo por el prestigioso arquitecto Don Mariano Romaní*”.

Església de Sant Joaquim de Martorelles

El poble veí de Martorelles havia patit alguns estralls a l'església antiga de Santa Maria, però l'estructura bàsica havia sobreviscut i aquest temple, encara que tristament despullat de molts dels seus tresors originals, es va reobrir el 1940, i durant uns anys va continuar fent servei tant a la part baixa com a la part alta del poble. El 1956, tanmateix, es va decidir que una nova església, dedicada a Sant Joaquim, s'havia de construir per atendre el nombre creixent de gent que vivia a Martorelles de Baix. L'arquitecte escollit per a Sant Joaquim va ser Mariano Romaní. A principis de 1956 les seves propostes i el cost aproximat de 1.362.830 pessetes van ser aprovats i el constructor Francisco Milà (Minguet) de Martorelles, ja estava treballant al solar escollit. L'església ocuparia un indret prominent sobre un turó que domina el poble. El 24 de juny de 1956 la primera pedra va ser beneïda per l'arquebisbe de Barcelona.

L'estructura de l'església està basada essencialment en dos precedents medievals. Aquí, com a moltes esglésies gòtiques catalanes, la càrrega

externa dels arcs de la nau és efectuat per les parets que hi ha entre les capelles laterals, que actuen de contraforts. La nau en sí mateixa està concebuda de manera similar als senzills i amplis dormitoris dels monestirs, amb els seus arcs parabòlics de maons que tenen una forma tradicional adoptada per diversos arquitectes il·lustres de quan Romani era jove. L'església és de cinc creuers; el primer a la part del darrere, o extrem oest, on hi ha l'entrada del pòrtic sud. Els tres creuers centrals contenen dues fileres de bancs amb un únic passadís central. A cada costat hi ha tres capelles laterals, unides visualment a la nau per amples obertures amb arcs de poc pendent. El darrer creuer fa la funció de santuari, amb sagristies a dreta i esquerra.

L'accés entre les capelles laterals adjacents es fa per portes senzilles obertes a les parets divisòries. El brillant interior pintat de blanc frueix de la llum natural i generosa de les grans finestres superiors d'ambdós costats de l'església (els vitralls de colors es van posar després de la mort de Romani) i d'una finestra alta i estreta centrada damunt de l'entrada oest. Cadascuna de les capelles laterals té una finestra senzilla vertical que, quan s'obren, proporcionen una bona ventilació a l'església.

L'església de fora té un senzill aspecte prou satisfactori, la seva unitat de forma reforçada per l'ús de tan sols dos materials bàsics: excel·lents maons amb textures fets a mà (totes les parets tenen una base de granit) i teules romanes tradicionals. La seva força es fa més evident a la filera de sòlids contraforts que sobrepassen les teulades baixes, i en la impressionant simplicitat del campanar de maons sense pintar. Durant el decurs de les obres es van fer dues variacions respecte als plànols originals: com que l'accés a l'entrada oest era costerut, es va fer una segona entrada a l'alçada del terra al costat sud de l'església. Sembla que havien obert una finestra alta i estreta al centre, just damunt de l'altar, però va ser tapiada amb maons abans que l'església fos acabada; el contorn de la finestra és clarament visible de fora. Cal dir que també va projectar la rectoria. El temple va ser inaugurat el 12 de setembre de 1959.

Bloc de pisos a l'Eixample de Barcelona

Com l'església de Martorelles s'estava acabant, Romaní, en qualitat d'arquitecte de La Caja y Monte de Piedad, preparava els plànols per al que seria el seu més gran projecte. El lloc havia de ser erigit com un allotjament social, botigues i altres equipaments comercials, era l'illa sencera de l'Eixample entre el Passeig de Sant Joan i els carrers Còrsega, Bailén i Rosselló, una ubicació prestigiosa a mig camí entre la Diagonal i la Travessera de Gràcia, on l'ombra dels arbres fa més agradable aquest passeig.

El projecte de Romaní comprèn quatre blocs aïllats de forma rectangular i de la mateixa mida, onze pisos d'alçada, que proporcionen un total de 228 habitatges a les nou plantes superiors, amb botigues, comerços i serveis a la part baixa. Els blocs són molt espaiosos i ofereixen als vianants pas lliure dins del complex. La façana d'un bloc dona al Passeig de Sant Joan; darrere d'aquest altres tres estan col·locats perpendicularment al carrer Bailén i en paral·lel als carrers Còrsega i Rosselló. Cada bloc està dividit en quatre compartiments, tots de la mateixa mida i disposició, comprnent una unitat de pisos (dos sobre cadascuna de les nou plantes superiors) amb el seu propi accés vertical. La repetició resultant en la construcció va assegurar que les despeses es mantinguessin dins del presupost restringit d'una obra social. Els pisos són generosament espaiosos d'acord a l'amplada del bloc, amb finestres a cadascun d'ells que donen una bona ventilació natural (essencial en aquells dies en què no existia l'aire condicionat). Tots tenen grans balcons privats a cada extrem; els pisos dels extrems del bloc tenen una tercera finestra i un balcó.

Romaní va assolir l'objectiu principal del projecte, subministrant-los alhora uns pisos d'alta qualitat que oferien als llogaters condicions de vida excel·lents. Aquesta consciència social es veu en la insistència en oferir als porters un allotjament millor (als qui mai va oblidar portat per la seva amabilitat). A l'exterior, l'aparença està marcada per les línies horitzontals contínues de les nou plantes amb balcons, trencada només

Bloc de pisos entre els carrers Còrsega, Bailén i Rosselló, a Barcelona.

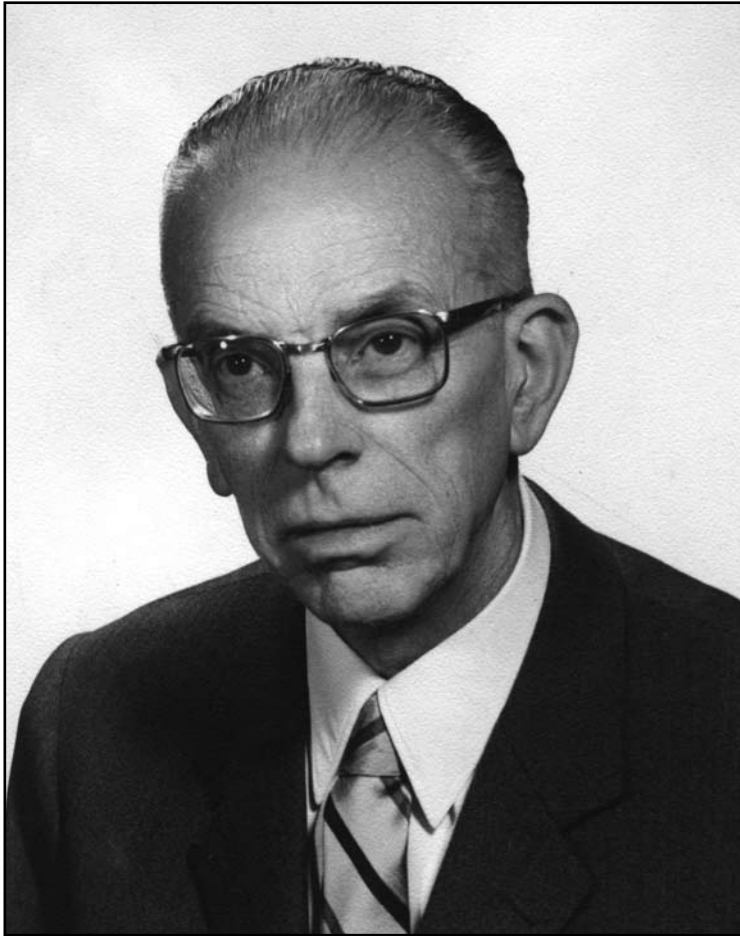
per les parets senzilles dels extrems i pels plafons verticals de vidre que marquen els accessos als pisos. Aquest fort èmfasi en l'horitzontalitat es repeteix a l'alçada de la teulada, on la llosa plana sobresurt per tots els costats sobre la total amplada dels balcons de sota, la qual cosa és més eficaç tant funcionalment com visualment. La impressió global és d'una ben ordenada i disciplinada unitat, d'unes indefectibles bones proporcions que confereixen una escala apropiadament urbana i caràcter al complex sencer. Encara que notablement diferent per moltes raons, el complex, tanmateix, sintonitza bé amb el paisatge urbà circumdant, i Romaní havia d'estar-ne justificadament orgullós quan les obres van estar finalment acabades i, el matí del dissabte 30 de novembre de 1964, va assistir a la cerimònia oficial d'inauguració. Aquest deuria ser el seu darrer gran projecte, ja que va morir dos anys més tard, l'11 de desembre de 1966, un mes abans del seu 67è aniversari.

Diverses consideracions sobre la seva vida i el seu pensament

Romaní, malgrat no tenir idees polítiques, de dretes o d'esquerres, com molts de la seva generació, va esdevenir, amb la seva família, víctima innocent en un món colpit per l'extremisme polític i ideològic. Però les seves terribles i traumàtiques experiències del temps de la guerra potser van reforçar el seu ferm desig de promoure la justícia social, com evidència la seva prompta disposició a ajudar els altres en les dificultats. Al començament de la Guerra Civil, Romaní i la seva esposa van donar refugi a dos sacerdots que sembla probable que procedien de la seva parròquia de Santa Teresa del Nen Jesús a la Via Augusta, ja que una placa commemorativa va ser col·locada allí en reconeixement a aquest acte salvífic de caritat.

Un altre exemple de la consideració de Romaní envers els altres té a veure amb Alexandre Cirici, dissenyador, escriptor i periodista. El gener de 1939 Cirici, un jove catalanista d'esquerres, va abandonar Barcelona només dos dies abans de l'arribada dels nacionals, buscant l'exili a França, on va viure a Montpel·lier i durant un curt temps a París. Al setembre de 1941 va tornar a Barcelona, incapaç de trobar feina i amb una esposa i una filla petita que mantenir. Romaní, en assabentar-se de la desesperada situació del pobre home, li va donar feina a la seva oficina on va treballar com a ajudant. L'arquitecte, per mitjà de la seva dona Carmen, també va gestionar la publicació de diversos llibres d'art del Cirici més jove amb l'editorial de la família Sopena, fomentant així la seva carrera com a escriptor.

El senyor Josep Torres i Trullols, que va esdevenir secretari de l'Ajuntament de Martorelles el 1959, vivia en una casa al costat de la Casa de la Vila, quan estava sent profundament renovada per Romaní. Torres recorda l'arquitecte com "un cavaller solemne", molt correcte en les maneres i el vestit, que sempre duia una corbata. En Torres recordava la visita a l'oficina de Romaní, en un edifici dissenyat per ell, en

Mariano Romani quan tenia uns 60 anys.

l'encreuament entre el carrer Pelai i el carrer Balmes. Dins de l'oficina Romani li va ensenyar el que semblava una llibreria, però els llibres eren simplement els llocs, dissimulant la porta d'un petit armari que contenia una cafetera, la vaixela i tot el necessari per a preparar refrescos. Això significava que Romani sempre prenia el cafè a l'oficina i mai no anava a les cafeteries!

Conclusió final

Certament la gent de Sant Fost va ser la més afortunada a l'hora de rebre les orientacions d'aquest home amb tant de talent, l'herència del qual roman amb magnífics edificis per al nostre gaudi i continua donant a la vila el seu caràcter agradable i de distinció.

Miles Broughton, Birkenhead (Anglaterra), agost de 2009.

Agraïments

Les meves expressives gràcies a tots els qui, d'una manera o una altra, tan amablement m'han ajudat en la preparació d'aquest article, a saber:

- Teresa Romaní Sopena**, filla de Mariano Romani, i el seu fill Felipe Jáuregui Romani.
- L'amable personal de l'Arxiu Municipal de Sant Fost, l'Arxiu Històric del Col·legi d'Arquitectura de Catalunya i l'Arxiu de la Universitat de Barcelona.
- Mn Daniel Monserdà Tintó**, rector de Sant Fost.
- Marga Santaaulària i Solans**.
- Josep M. Blanch i Esteve**, Mollet.
- Josep Torres i Trullols**, Martorelles.
- Xavier Pérez i Gómez**, Sant Fost i el seu germà Ferran sense els quals aquestes paraules mai no haurien estat escrites.

Procedència o autoria de les fotografies:

- William Broughton** (fotos actuals d'edificis).
- Felipe Jáuregui Romani** (retrats de M. Romani).
- Arxiu Parroquial de Sant Fost (foto església).
- Arxiu familiar Llenas (foto Casal Sant Cristòfor).